

Ústavnému súdu Slovenskej republiky
Hlavná ul. 110
Košice

V Bratislave dňa 14. mája 2025

ELEKTRONICKÉ PODANIE
DORUČENÉ 15 MÁJ 2025

Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach	
Došlo:	14 -05- 2025 (3)
Číslo záznamu: 30161	Číslo spis: 1250/2025
Prílohy: 1	Vybavuje:

NÁVRH

**na začatie konania o súlade právnych predpisov
podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej
republiky**

Navrhovatelia:	Skupina 32 poslancov a poslankyň Národnej rady Slovenskej republiky (zoznam podľa prílohy) Zastúpení poslankyňou Národnej rady Slovenskej republiky Luciou Plavákovou
Druhý účastník konania (proti ktorému návrh smeruje):	Národná rada Slovenskej republiky Námestie Alexandra Dubčeka 1 812 80 Bratislava
Napadnutý právny predpis:	Zákon č. 109/2025 Z. z. zo 16. apríla 2025, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.
Referenčné ústavné normy, s ktorými sú napadnuté predpisy v rozpore:	Čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2, čl. 13 ods. 4, čl. 19 ods. 2 a 3, čl. 29 ods. 1 a 3, čl. 30 ods. 4 a čl. 31 Ústavy Slovenskej republiky Čl. 8 a 11 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd Čl. 7, 8 a 12 Charty základných práv Európskej únie Čl. 63 Zmluvy o fungovaní Európskej únie

Vážený Ústavný súd Slovenskej republiky,

týmto v súlade s čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 130 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“) v spojení s § 74 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) podávame návrh na začatie konania o súlade **zákona č. 109/2025 Z. z. zo 16. apríla 2025, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony** (ďalej len „napadnutý zákon“) s čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2, čl. 13 ods. 4, čl. 19 ods. 2 a 3, čl. 29 ods. 1 a 3, čl. 30 ods. 4 a čl. 31 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“), čl. 8 a 11 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), čl. 7, 8 a 12 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“) a čl. 63 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZoFEÚ“).

I.

Aktívna legitimácia

Aktívna legitimácia navrhovateľov a navrhovateľiek, skupiny najmenej 1/5 poslancov a poslankyň Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovatelia“), na iniciovanie konania o súlade právnych predpisov vyplýva z čl. 130 ods. 1 písm. a) Ústavy v spojení s § 74 písm. a) zákona o ústavnom súde.

II.

Napadnutý zákon

Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) schválila dňa 16. apríla 2025 napadnutý zákon.

Neziskové organizácie, nadácie, neinvestičné fondy, organizácie s medzinárodným prvkom, ale aj občianske združenia s ročným príjmom nad 35 000 eur (ďalej spolu aj „mimovládne organizácie“ alebo „MVO“) budú v zmysle napadnutého zákona povinné vypracúvať výkaz o transparentnosti (ďalej aj „výkaz“).

Obsahom výkazu bude

- a) prehľad príjmov podľa zdrojov a prehľad výdavkov; ak ich MVO použije mimo územia členských štátov Európskej únie, štátov, ktoré sú zmluvnou stranou Dohody o Európskom hospodárskom priestore a Švajčiarskej konfederácie, uvedie aj krajinu ich použitia,
- b) prehľad o osobách, ktoré prispeli na činnosť MVO, vrátane výšky peňažného daru, peňažného príspevku alebo hodnoty prijatej pôžičky a identifikačných údajov osoby, ktorá prispela na činnosť neziskovej organizácie, v rozsahu
  - i. meno a priezvisko, ak ide o fyzickú osobu; to neplatí, ak hodnota peňažných darov, peňažných príspevkov a prijatých pôžičiek poskytnutých touto fyzickou osobou MVO nepresiahne v úhrne 5 000 eur za príslušný kalendárny rok,

- ii. názov alebo obchodné meno, identifikačné číslo a adresu sídla, ak ide o právnickú osobu,
- c) identifikačné údaje fyzickej osoby, ktorá je orgánom alebo členom orgánu MVO, v rozsahu meno a priezvisko s uvedením dňa vzniku alebo zániku jej funkcie, ak táto funkcia vznikla alebo zanikla v priebehu kalendárneho roka.

Výkaz budú organizácie zverejňovať do verejnej časti registra účtovných závierok. Vzor výkazu ustanoví Ministerstvo financií Slovenskej republiky opatrením.

Pri porušení povinností v zmysle napadnutého zákona bude platiť viacstupňový sankčný mechanizmus.

Mimovládne organizácie, ktorým bol poskytnutý jednorazový príspevok z verejných zdrojov v sume najmenej 3330 eur alebo v rámci jedného roka dostali verejné zdroje v úhrnnej zmluve najmenej 10 000 eur, sa v zmysle napadnutého zákona stanú povinnými osobami podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií). Tieto budú povinné podľa zákona o slobode informácií sprístupňovať informácie, a to iba o hospodárení s danými prostriedkami.

III.

Referenčné ústavné normy

Podľa čl. 1 ods. 1 Ústavy „Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.“

Podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy „Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.“

Podľa čl. 13 ods. 4 Ústavy „pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ.“

Podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy „každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.“

Podľa čl. 19 ods. 3 Ústavy „každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.“

Podľa čl. 29 ods. 1 Ústavy „právo slobodne sa združovať sa zaručuje. Každý má právo spolu s inými sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach.“

Podľa čl. 29 ods. 3 Ústavy „výkon práv podľa odsekov 1 a 2 možno obmedziť len v prípadoch ustanovených zákonom, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnuté pre bezpečnosť štátu, na ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na ochranu práv a slobôd iných.“

Podľa čl. 30 ods. 4 Ústavy „občania majú za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným funkciám.“

Podľa čl. 31 Ústavy „zákonná úprava všetkých politických práv a slobôd a jej výklad a používanie musia umožňovať a ochraňovať slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti.“

Podľa čl. 8 ods. 1 Dohovoru „každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydli a korešpondencie.“

Podľa čl. 8 ods. 2 Dohovoru „štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať s výnimkou prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.“

Podľa čl. 11 ods. 1 Dohovoru „každý má právo na slobodu pokojného zhromažďovania a na slobodu združovať sa s inými, vrátane práva zakladať na obranu svojich záujmov odbory, alebo vstupovať do nich.“

Podľa čl. 11 ods. 2 Dohovoru „výkon týchto práv môže podliehať len takým obmedzeniam, ktoré stanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, na predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, ochranu zdravia alebo morálky alebo ochranu práv a slobôd iných. Tento článok nebráni zavedeniu zákonných obmedzení na výkon týchto práv príslušníkmi ozbrojených síl, polície a úradníkmi štátnej správy.“

Podľa čl. 7 Charty „každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydli a komunikácie.“

Podľa čl. 8 Charty „každý má právo na ochranu osobných údajov, ktoré sa ho týkajú. Tieto údaje musia byť riadne spracované na určené účely na základe súhlasu dotknutej osoby alebo na inom oprávnenom základe ustanovenom zákonom. Každý má právo na prístup k zhromaždeným údajom, ktoré sa ho týkajú, a právo na ich opravu. Dodržiavanie týchto pravidiel podlieha kontrole nezávislého orgánu.“

Podľa čl. 12 Charty „každý má právo pokojne sa zhromažďovať a slobodne sa združovať s inými na všetkých úrovniach, najmä v súvislosti s politickými, odborárskymi a občianskymi otázkami, z čoho vyplýva, že každý má právo zakladať na ochranu svojich záujmov odbory alebo vstupovať do nich. Politické strany na úrovni Únie prispievajú k vyjadrovaniu politickej vôle občanov Únie.“

Podľa čl. 63 ods. 1 ZoFEÚ „v rámci ustanovení tejto kapitoly sú zakázané všetky obmedzenia pohybu kapitálu medzi členskými štátmi navzájom a členskými štátmi a tretími krajinami.“

Podľa čl. 63 ods. 2 ZoFEÚ „v rámci ustanovení tejto kapitoly sú zakázané všetky obmedzenia platieb medzi členskými štátmi navzájom a členskými štátmi a tretími krajinami.“

IV.

K neústavnosti legislatívneho procesu pri prijímaní napadnutého zákona (nesúlady s čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2, čl. 30 ods. 4 a čl. 31 Ústavy)

Národná rada v rámci II. čítania dňa 15. apríla 2025 vládnu väčšinou koalíčných poslancov na návrh poslanca národnej rady odhlasovala skrátenie rozpravy k napadnutému zákonu. Za bolo 75 koalíčných poslancov. Na návrh koalície si parlament schválil, že rozprava mala trvať až do úplného prerokovania a bola obmedzená na 12 hodín.

Rozprava v II. Čítaní sa začala 15. apríla 2025 o 14. hodine, trvala aj po 20. hodine.

V rámci III. Čítania na procedurálny návrh predsedu národnej rady R. Rašiho kolaičná väčšina poslancov odhlasovala ukončenie rozpravy podľa § 35 ods. 7 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rokovacom poriadku“).

Napadnutý zákon bol schválený 16. apríla 2025 o 17:23 hod.

Navrhovatelia si dovoľujú túto časť podania započat' citáciou ústavného súdu, v zmysle ktorej ústavný súd vidí v slobodnej diskusii zástupcov ľudu jadro legislatívneho procesu (nálezom sp. zn. PL. ÚS 3/2024 z 3. júla 2024, bod 321).

Parlamentná väčšina počas legislatívneho konania hlasmi koalických poslancov o procedurálnom návrhu poslanca národnej rady odhlasovala, že diskusia k napadnutému zákonu a čas rozpravy v II. Čítaní sa podľa § 29a zákona o rokovacom poriadku skrúti na 12 hodín.

Obmedziť časovo dĺžku rozpravy k dôležitej zmene v činnosti združení tretieho sektora a združovania sa občianskej spoločnosti znamená podľa navrhovateľov zneužitie práva parlamentnej väčšiny na úkor demokratickej diskusie a práv parlamentnej opozície.

Postupnými a na seba nadväzujúcimi krokmi parlamentnej koaličnej väčšiny došlo podľa presvedčenia navrhovateľov pri schvaľovaní napadnutého zákona k neústavnému obmedzeniu diskusie a materiálnemu obmedzeniu výkonu mandátu poslancov a poslankýň parlamentnej menšiny.

Parlamentná väčšina podľa úsudku navrhovateľov nemala záujem o štandardnú a demokratickú diskusiu o navrhovanom prameni práva.

Ustanovenia § 29a spolu s § 35 ods. 7 zákona o rokovacom poriadku nie je možné podľa presvedčenia navrhovateľov aplikovať v akomkoľvek čase v rámci ktorejkoľvek rozpravy. Navrhovatelia vyslovujú názor, podľa ktorého ustanovenia slúžia ako *ultima ratio* prostriedky v prípadoch, kedy niekoľkotýždňovou až mesačnou obštrukciou poslanca/poslankyne alebo poslancov či poslankýň národnej rady je znemožnený riadny chod ústavného orgánu, teda zákonodarného zboru v tom smere, že by „viedla k paralýze legislatívnej činnosti alebo by zásadným spôsobom narušila fungovanie parlamentu“ (nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl.ÚS 30/23, bod 127).

Inak povedané, záujem na prijímaní konkrétnych zákonných opatrení musí prevážiť nad právom poslancov a poslankýň využívať priestor pléna národnej rady na slobodný výkon mandátu v medziach zákona, hoc i parlamentnou obštrukciou [„obstrukce jsou sice právem parlamentní opozice, ... obstrukce lze označit za specifickou formu komunikace v rámci svobodné soutěže politických sil (zejména směrem k veřejnosti) ... Obstrukce jsou proto (přínejmenším do jisté míry) legálním prostředkem v politické soutěži“ (ibid., body 126 a 127)].

V prípade schvaľovania napadnutého zákona sa však parlamentná opozícia k potenciálnej obštrukcii ani len nedostala, keďže vládna väčšina obmedzila čas rozpravy v II. Čítaní na 12

hodín a schválila tzv. nočné rokovanie v II. čítaní, a zároveň ukončila rozpravu v rámci III. čítania.

Nemožno teda deklarovať legitimitu skrátenia rozpravy v II. čítaní na 12 hodín podľa § 29a zákona o rokovacom poriadku a legitimitu ukončenia rozpravy v III. čítaní podľa § 35 ods. 7 zákona o rokovacom poriadku.

Zákonodarca sa podľa názoru navrhovateľov usvedčil z absencie vôle viesť demokratickú diskusiu o návrhu napadnutého zákona, ktorá je chránená ústavnými princípmi právneho štátu a slobodnej súťaže politických síl, ako aj súčasťou práva na riadny výkonu mandátu poslanca a poslankyne národnej rady za rovnakých podmienok.

Podľa presvedčenia navrhovateľov tak možno v súčte opísaných krokov parlamentnej väčšiny hovoriť o tzv. „valcovaní opozície“ a porušení ústavných princípov legislatívneho procesu a práv parlamentnej opozície tak, ako to vo svojich vyššie citovaných nálezoč sp. zn. PL. ÚS 13/2022 a sp. zn. PL. ÚS 18/2022 definoval ústavný súd.

Nad rámec uvedeného dávajú navrhovatelia do pozornosti, že na celkový nedostatok diskusie pri prijímaní napadnutého zákona (keďže napadnutý zákon bol predložený ako poslanecký návrh a absentovalo tak riadne medzirezortné pripomienkové konanie) a absenciu zapojenia dotknutej verejnosti do legislatívneho procesu poukázala aj Rada Európy vo svojom Stanovisku expertnej skupiny pre MVP z 31. januára 2025 (EXPERT COUNCIL ON NGO LAW CONF/EXP(2025) 2, body 23-27)¹.

Napadnutý zákon podľa presvedčenia navrhovateľov **nie je** z týchto dôvodov **v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2, čl. 30 ods. 4 a čl. 31 Ústavy**.

Navrhovatelia si dovoľujú na tomto mieste **zdôrazniť**, že takýto postup parlamentnej väčšiny využívajúci skrátenie rozpravy podľa § 29a zákona o rokovacom poriadku na niekoľko hodín v tom istom legislatívnom procese, schválenie nočného rokovania o návrhoch zákonov príp. ukončenie rozpravy podľa § 35 ods. 7 zákona o rokovacom poriadku sa neudial na ťarchu práv parlamentnej opozície prvýkrát. Vládna väčšina si tento podľa právneho názoru navrhovateľov nezákonný a neústavný postup vyskúšala v praxi už v januári a februári 2024 pri rokovaní o veľkej novele trestných kódexov, ako aj v septembri 2024 pri rokovaní a schvaľovaní tzv. konsolidačného balíčku (zákona č. 278/2024 Z. z. ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s ďalším zlepšovaním stavu verejných financií a zákona č. 279/2024 Z. z. o dani z finančných transakcií a o zmene a doplnení niektorých zákonov)

Ak aj ústavný súd tento postup parlamentnej väčšiny svojim nálezom sp. zn. PL. ÚS 3/2024 z 3. júla 2024 k súladu novely trestných kódexov (zákona č. 40/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony) odobril ako súladný s Ústavou, avšak ako vysoko problematický a výnimočný², tak **postupom parlamentnej väčšiny pri prijímaní napadnutého zákona a skrátením rozpravy na minimum hodín v II. čítaní** (teda o podstate návrhu zákona) sa **stala**

¹ Stanovisko dostupné na:

<https://rm.coe.int/expert-council-opinion-on-the-amendments-to-the-slovakia-ngos-laws-doc-/1680b3f82b>

² Nález sp. zn. PL. ÚS 3/2024, bod 326.

z tohto prístupu parlamentnej väčšiny k právam parlamentnej opozície a slobodnej diskusii v parlamente norma a parlamentná väčšina je odhodlaná ich použiť bez ohľadu na vecnosť diskusie a zapájanie alebo obštruovanie opozície.

Ide o štandardizovanie nebezpečného javu pre demokraciu a slobodnú diskusiu v parlamente. **Podľa navrhovateľov ide o zintenzívnenie dusenia slobodnej parlamentnej diskusie zo strany parlamentnej väčšiny, už nemožno hovoriť ani o ojedinelom excese parlamentnej väčšiny, ale podľa navrhovateľov ide o úmyselný, vedomý, premyslený a opakujúci sa postup parlamentnej väčšiny a spôsob vládnutia na úkor práv opozície a slobodnej politickej súťaže.** Navrhovatelia majú za preukázané, že nástrojom parlamentného vládnutia parlamentnej väčšiny sa stalo „valcovanie opozície“ (PL. ÚS 18/2022). V tomto smere už nie je podľa mienky navrhovateľov možné relativizovať tento prístup parlamentnej väčšiny názorom³, že poslanci a poslankyne opozície mali možnosť sa zapojiť do rozpravy a diskusie o napadnutých predpisoch v II. a III. čítaní.

V.

K nesúladu obsahu napadnutého zákona

(s čl. 13 ods. 4, čl. 19 ods. 2 a 3, čl. 29 ods. 1 a 3, Ústavy – s čl. 8 a 11 Dohovoru – s čl. 7, 8 a 12 Charty – s čl. 63 ZoFEÚ).

A.

Všeobecne a komparatívne k predmetu napadnutého zákona

Slovenský zákonodarca nie je prvým, ktorý sa v priestore slobodnej a demokratickej Európskej únie (ďalej aj „EÚ“) pokúsil neústavným spôsobom zasiahnuť do činnosti tretieho sektora a mimovládnych organizácií za účelom ich kontroly a odradenia od činnosti smerujúcej ku kontrole výkonu verejnej moci.

A.1

Maďarský prípad a judikatúra Súdneho dvora Európskej únie

V roku 2017 Maďarsko prijalo zákon č. LXXVI, známy ako „Zákon o transparentnosti organizácií, ktoré sú príjemcami zahraničnej pomoci“. Tento zákon ukladá mimovládnym organizáciám, ktoré ročne prijímajú finančné prostriedky zo zahraničia presahujúce 500 000 HUF (približne 1 400 EUR), povinnosť:

- registrovať sa ako „organizácie financované zo zahraničia“,
- uvádzať túto skutočnosť vo svojich publikáciách a na webových stránkach,
- zverejňovať mená darcov, ktorých príspevky dosiahli alebo prekročili 500 000 HUF, spolu s presnou výškou príspevku.

Európska komisia považovala tieto opatrenia za porušenie práva EÚ a podala proti Maďarsku žalobu na Súdny dvor Európskej únie (ďalej len „ESD“).

---

³ Vyjadreným aj ústavným súdom v náleze sp. zn. PL. ÚS 3/2024, bod 334.

Komisia namietala porušenie článku 63 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) a voľného pohybu kapitálu, a to nasledovnými argumentmi

- zákon obmedzuje možnosť MVO prijímať cezhraničné finančné dary;
- povinnosť registrácie, zverejňovania a označovania organizácie ako „financovanej zo zahraničia“ odrádza darcov, najmä zahraničných;
- ide o neodôvodnené obmedzenie, ktoré nie je primerané cieľu transparentnosti.

Komisia ďalej namietla porušenie článku 7 a 8 Charty základných práv EÚ a ochrany súkromného života a osobných údajov. Podľa Komisie:

- povinnosť zverejniť mená, bydlisko/sídlo a výšku príspevku od darcov je zásahom do súkromia a osobných údajov;
- zákon porušuje aj smernicu 95/46/ES (nahradenú GDPR) tým, že neexistuje žiadna možnosť obmedzenia šírenia údajov, a tieto údaje sa zverejňujú bez súhlasu dotknutých osôb.

Rovnako Komisia namietla porušenie článku 12 Charty základných práv EÚ a slobody združovania. Podľa Komisie:

- zákon mal odstrašujúci účinok na zakladanie, fungovanie a financovanie občianskych združení;
- zákon stigmatizoval mimovládne organizácie – najmä tie, ktoré majú zahraničnú podporu;
- tieto zásahy môžu narušiť dôveru verejnosti v činnosť dotknutých organizácií.

Komisia taktiež tvrdila, že ide o neproporcionalitu opatrení vzhľadom na deklarovaný cieľ. Komisia uznala, že cieľ zákona (transparentnosť financovania a boj proti praniu špinavých peňazí) môže byť legitímny, avšak:

- neexistoval dôkaz o konkrétnych hrozbách spojených s financovaním MVO zo zahraničia;
- existovali menej obmedzujúce alternatívy – napr. oznamovanie informácií len štátnym orgánom (nie verejnosti);
- zákon bol neprimeraný a plošný, čím presahoval rámec toho, čo bolo nevyhnutné.

Komisia tvrdila aj porušenie povinnosti lojálnej spolupráce (čl. 4 ods. 3 ZEÚ) (implicitný argument). Hoci to nebolo výslovne samostatným bodom žaloby, Komisia naznačila, že Maďarsko neplnilo svoje záväzky z práva EÚ, keď prijalo legislatívu, ktorá viedla k porušeniu základných práv a slobody pohybu kapitálu.

ESD v tejto veci C-78/18 – Európska komisia proti Maďarsku, dňa 18. júna 2020 rozhodol, že uvedený maďarský zákon porušuje voľný pohyb kapitálu podľa článku 63 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), pretože zavádza diskriminačné a neopodstatnené obmedzenia na zahraničné dary pre MVO. Ďalej ESD konštatoval, že zákon zasahuje do základných práv zakotvených v Charte základných práv EÚ, konkrétne:

- právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života (článok 7);

- právo na ochranu osobných údajov (článok 8);
- slobodu združovania (článok 12).

Súdny dvor konštatoval, že opatrenia stanovené v maďarskom zákone nie sú primerané deklarovanému cieľu zvýšiť transparentnosť financovania MVO a môžu mať odstrašujúci účinok na darcov, čo môže obmedziť činnosť týchto organizácií.

Na základe tohto rozsudku bolo Maďarsko povinné zmeniť svoj právny rámec tak, aby bol v súlade s právom EÚ. V roku 2021 Maďarsko prijalo nový zákon, ktorý nahradil predchádzajúci, avšak aj tento nový zákon vyvolal obavy a kritiku zo strany Európskej komisie a občianskej spoločnosti.

A.2 Komparácia

Komparatívnu časť návrhu by radi navrhovatelia začali uvedením tvrdení predkladateľov napadnutého zákona a predstaviteľov vládnej koalície o inšpirovaní sa obdobnou právnou úpravou vo Francúzsku, na pravú mieru.

Vo Francúzsku neexistuje špecifická legislatíva, ktorá by priamo obmedzovala alebo regulovala financovanie MVO či už domácimi darcami alebo tými zo zahraničia. MVO vo Francúzsku môžu prijímať finančné prostriedky od darcov bez povinnosti špeciálnej registrácie alebo označovania sa ako "organizácie s podporou zo zahraničia".

V marci 2024 však francúzske Národné zhromaždenie schválilo zákon zameraný na boj proti zahraničnému zasahovaniu. Tento zákon vyžaduje, aby osoby alebo subjekty vykonávajúce lobing v mene zahraničných záujmov (vrátane mimovládnych organizácií) sa zaregistrovali v špeciálnom registri. Nesplnenie tejto povinnosti môže viesť k sankciám. Cieľom zákona je zvýšiť transparentnosť a integritu aktivít zahraničného vplyvu vo Francúzsku.

Je dôležité poznamenať, že tento zákon sa zameriava na transparentnosť lobingových a vplyvových aktivít vykonávaných v mene zahraničných záujmov, a nie priamo na obmedzenie alebo reguláciu zahraničného financovania MVO. MVO, ktoré nepôsobia ako zástupcovia zahraničných záujmov v rámci lobingu, nie sú týmto zákonom ovplyvnené.

v Európskej únii sa však objavili (okrem vyššie rozoberaného maďarského prípadu) aj ďalšie prípady, kde členské štáty prijali zákony obmedzujúce financovanie MVO či už tuzemskými darcami, alebo darcami zo zahraničia. Niektoré z týchto zákonov boli predmetom konania pred ESD (SDEÚ). Rovnako širšie v rámci globálneho náhľadu na problematiku sú známe legislatívne úpravy obmedzujúce MVO pri prijímaní finančných darov.

a) **Maďarsko** – „Stop Soros“ zákon:

V roku 2018 Maďarsko prijalo legislatívu známu ako „Stop Soros“ zákon, ktorý kriminalizoval pomoc žiadateľom o azyl a obmedzoval činnosť MVO zapojených do migrácie. Európska komisia podala žalobu na ESD, ktorý v prípade C-821/19 rozsudkom zo 16. novembra 2021

rozhodol, že Maďarsko porušilo právo EÚ tým, že obmedzilo prístup k azylu a kriminalizovalo pomoc žiadateľom o azyl.

b) Poľsko:

V máji 2020 poľská vláda zvažovala zavedenie zákona, ktorý by vyžadoval, aby MVO zverejňovali informácie o financovaní zo zahraničia. Minister Životného prostredia Michał Woś uviedol, že „*Poliaci majú právo vedieť, či sú to naozaj organizácie, ktoré pracujú v záujme Poliakov*“. Tento návrh bol kritizovaný opozíciou, ktorá tvrdila, že vláda sa snaží potlačiť kritiku. Doteraz však zákon nebol v Poľsku prijatý.

c) Írsko:

V decembri 2017 írsky Komisia pre štandardy vo verejnej správe (SIPO) zistila, že Amnesty International Írsko porušilo írsky zákon o financovaní kampaní tým, že prijalo financie od Open Society Foundation Georgea Sorosa na kampaň za zmenu írkeho zákona o interrupciách. Amnesty odmietlo vrátiť tieto prostriedky a tvrdilo, že zákon porušuje ich právo na slobodu združovania a prejavu. V júli 2018 SIPO uznalo, že jeho rozhodnutie bolo „procedurálne chybné“. Tento prípad nebol predmetom konania pred ESD.

d) Gruzínsko:

Hoci Gruzínsko nie je členom EÚ, stojí za zmienku, že v marci 2023 gruzínsky parlament schválil v prvom čítaní zákon o „transparentnosti zahraničného vplyvu“, ktorý vyžaduje, aby MVO a médiá, ktoré dostávajú viac ako 20 % svojho financovania zo zahraničia, sa registrovali ako „agenti zahraničného vplyvu“. Tento zákon vyvolal masové protesty a bol kritizovaný západnými vládami. Pod tlakom protestov bol návrh zákona stiahnutý, ale v roku 2024 bol opätovne predložený a schválený.

e) Rusko:

V roku 2012 Rusko prijalo zákon, ktorý vyžaduje, aby MVO prijímajúce zahraničné financovanie a zapojené do „politických aktivít“ sa registrovali ako „zahraniční agenti“. Tento zákon bol neskôr rozšírený na médiá a jednotlivcov, čo viedlo k obmedzeniu činnosti viacerých organizácií a médií.

f) India:

India má zákon o regulácii zahraničných príspevkov (Foreign Contribution Regulation Act - FCRA), ktorý reguluje prijímanie a využívanie zahraničných príspevkov MVO. Organizácie musia získať povolenie od vlády na prijímanie zahraničných fondov, čo môže byť použité na obmedzenie činnosti kritických alebo nepohodlných organizácií.

g) Egypt:

Egypt prijal zákon, ktorý výrazne obmedzuje činnosť MVO prijímajúcich zahraničné financovanie. Zákon vyžaduje, aby MVO získali vládne schválenie na prijímanie zahraničných fondov a podliehali prísnemu dohľadu, čo viedlo k obmedzeniu občianskej spoločnosti v krajine.

h) Izrael:

Izrael prijal zákon, ktorý vyžaduje, aby MVO, ktoré dostávajú viac ako 50 % svojho financovania od zahraničných vlád, to uvádzali vo svojich publikáciách a pri komunikácii s verejnými činiteľmi. Tento zákon bol kritizovaný za zameranie sa na ľudskoprávne organizácie.

B.

Nesúlاد obsahu napadnutého zákona s referenčnými ústavnými normami

Aj keď z pôvodného návrhu zákona bolo vypustené označovanie MVO prijímajúce dary zo zahraničia ako „organizácie so zahraničnou podporou“ a novela sa nevzťahuje iba na zahraničné MVO pôsobiace v Slovenskej republike (ale na všetky MVO bez rozdielu), čo je rozdiel oproti maďarskému zákonu z roku 2017, navrhovatelia sú presvedčení o nesúlade napadnutého zákona s referenčnými ústavnými normami z viacerých dôvodov.

B.1

Porušenie slobody združovania

(čl. 29 ods. 1 a 3 Ústavy, čl. 11 Dohovoru, čl. 12 Charty)

Sloboda združovania predstavuje jedno z fundamentálnych politických práv jednotlivcov v demokratickom právnom štáte. Ide o slobodu jednotlivcov vytvárať, vstupovať do organizácií, spolkov, združení alebo ich opúšťať, a to bez zásahu štátu, pokiaľ takéto združovanie nie je v rozpore s ústavou alebo verejným poriadkom. Táto sloboda zároveň zaručuje aj autonómiu samotných združení v ich vnútorných záležitostiach vrátane členstva, úpravy stanov a financovania.

Z ústavnoprávneho hľadiska je sloboda združovania zakotvená v čl. 11 Dohovoru, v čl. 12 Charty a v čl. 29 Ústavy. Neoddeliteľne súvisí s demokratickou formou vlády, pretože umožňuje kolektívnu artikuláciu záujmov a hodnotovú pluralitu v spoločnosti.

Sloboda združovať sa „*není pouze právem vstupovat do již existujících sdružení, ale také právem sdružení zakládat, samostatně řídit a činit rozhodnutí o jeho cílech, stanovách, vnitřní organizaci i o otázce členství. Zásah veřejné moci je přípustný jen výjimečně – a to na základě zákona, v demokratické společnosti a kvůli naléhavému společenskému zájmu.*“ (Langášek, T., Ústavní právo. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 220–225).

Sloboda združovať sa je rovnako „*ústavně chráněna nejen v zájmu jednotlivců, ale také jako institucionální garance existence občanské společnosti – tedy nástroja, který umožňuje kontrolu státní moci zdola.*“ (Molek, P. in Wagnerová, E. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012).

Ústavný súd sa vo svojej judikatúre opakovane zaoberal ochranou slobody združovania podľa článku 29 Ústavy, najmä v súvislosti s autonómiou občianskych združení a zásahmi štátu do ich fungovania.

Už vo veci sp. zn. PL. ÚS 11/2010 ústavný súd poukázal na právnu úpravu, na názory právnej teórie, ako aj niektorých súdnych orgánov ochrany ústavnosti v európskych štátoch, ktoré zdôrazňujú prvok dobrovoľnosti pri zakladaní združení požívajúcich ochranu prostredníctvom

slobody združovania (§ 1 ods. 1 rakúskeho Bundesgesetz über Vereine, BGBl. I 66/2002), prvok oddelenosti od štátu (nález Ústavného súdu Českej republiky z 12. decembra 2006 vo veci sp. zn. I. ÚS 90/06, N 223/43 SbNU 497) i prvok vnútornej organizačnej autonómie v medziach zákona (rozhodnutie rakúskeho Spolkového ústavného dvora vo veci VfSlg 3369/1958).

Český ústavný súd v náleze sp. zn. I.ÚS 90/06 uviedol, že sloboda združovania zahŕňa aj právo spolkov na vnútornú autonómiu vrátane otázok ich financovania. Štát nesmie zasahovať do týchto vnútorných záležitostí spolkov, pokiaľ neexistuje závažný dôvod, ktorý by takýto zásah odôvodňoval.

Čo sa týka úpravy slobody združovania sa v Dohovore, tak článok 11 Dohovoru upravuje v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP“) právo zakladať združenia ako organizácie súkromného práva, ktoré vznikli na základe súkromnoprávných predpisov a majú plnú autonómiu pri vydávaní rozhodnutí a pri správe svojich vnútorných vecí vrátane ich financovania (rozsudok ESĽP z 30. 6. 1993 vo veci Sigurdur A. Sigurjónsson v. Island, sťažnosť č. 16130/90).

Právo slobodne sa združovať predstavuje podľa ESĽP jeden zo základných pilierov demokratickej a pluralitnej spoločnosti, keďže umožňuje občanom konať kolektívne v oblastiach spoločného záujmu a prispieť tak k riadnemu fungovaniu verejného života. Je len prirodzené, že tam, kde občianska spoločnosť funguje zdravým spôsobom, participácia občanov na demokratických procesoch je v rozsiahlej miere dosahovaná prostredníctvom ich príslušnosti k združeniam, v ktorých sa môžu integrovať s inými a kolektívne presadzovať spoločné zábery a ciele (napr. rozsudok ESĽP zo 17. 2. 2004 vo veci Gorzelik a ďalší v. Poľsko, bod 92, sťažnosť č. 44158/98). Obmedzenie slobody združovať sa zo strany štátu musí byť preto nevyhnutné v demokratickej spoločnosti, primerané a založené na presne vymedzenom verejnom záujme (ibid; porov. aj rovnaké zábery ESD vec C-78/18 Komisia proti Maďarsku k čl. 12 Charty).

Inak povedané, každý zásah štátu do tejto autonómie správy vnútorných vecí združení musí byť proporcionálny a sledovať Dohovorom ustanovený legitímny cieľ.

Z judikatúry ESĽP vyplýva, že hoci v konečnom dôsledku môžu byť odôvodnené, také právne predpisy, ktoré významne sťažujú činnosť alebo fungovanie združení, či už posilnením požiadaviek týkajúcich sa ich registrácie (rozsudok ESĽP z 12. apríla 2011, Republikánska strana Ruska v. Rusko, body 79 až 81), obmedzením ich schopnosti získavať finančné zdroje (rozsudok ESĽP zo 7. júna 2007, Baskická nacionalistická strana – Regionálna organizácia Iparralde v. Francúzsko, body 37 a 38), ukladajú im povinnosť podávať vyhlásenie a povinnosť zverejňovania, ktoré môžu o nich vyvolávať negatívny obraz (rozsudok ESĽP z 2. augusta 2001, Grande oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani v. Taliansko, body 13 a 15), alebo ich vystavuje riziku sankcií, osobitne ich rozpustenia (rozsudok ESĽP z 5. októbra 2006, Moskovská pobočka Armády spásy v. Rusko, bod 73), predstavujú prinajmenšom zásah do práva slobodne sa združovať, a teda sú obmedzením tohto práva, ako je zakotvené v článku 11 Dohovoru a čl. 12 Charty.

Osobitnú hodnotu má pre posúdenie súladu napadnutého zákona s ochranou slobody združovania rozsudok ESLP vo veci **Ramazanova a iní proti Azerbajdžanu** (sťažnosť č. 44363/02) vyhlásený 1. februára 2007. ESLP v ňom konštatoval porušenie článku 11 Dohovoru, ktorý zaručuje slobodu združovania.

ESLP v tomto prípade posudzoval oneskorenie a nečinnosť azerbajdžanských orgánov pri registrácii mimovládnej organizácie (MVO), čo viedlo k de facto odmietnutiu registrácie. ESLP zdôraznil, že takéto postupy predstavujú zásah do slobody združovania, ktorý musí byť v súlade s požiadavkami zákonnosti, legitimity cieľa a nevyhnutnosti v demokratickej spoločnosti. Konkrétne ESLP uviedol, že:

„Schopnosť združenia získavať, prijímať a využívať finančné prostriedky na podporu a ochranu svojich cieľov predstavuje integrálnu súčasť práva na slobodu združovania. ...

Zákonodarné a administratívne opatrenia, ktoré obmedzujú prístup MVO k financovaniu, najmä zo zahraničia, môžu mať odstrašujúci účinok na ich činnosť a tým porušovať článok 11 Dohovoru.“

ESLP v tomto rozsudku zdôraznil, že akékoľvek obmedzenia slobody združovania musia byť:

- predpísané zákonom: Zákon musí byť prístupný a predvídateľný;
- sledovať legitímny cieľ: Ako je ochrana verejného poriadku alebo práv a slobôd iných;
- nevyhnutné v demokratickej spoločnosti: Musia existovať naliehavé spoločenské potreby pre takéto obmedzenia a musia byť primerané sledovanému cieľu.

Napadnutý zákon podľa mienky navrhovateľov neobsahuje záruky stanovené judikatúrou ESLP a ESD tak, ako boli popísané vyššie.

V napadnutom zákone **podľa presvedčenia navrhovateľov absentuje legitímny cieľ** sledovaný zákonodarcom pri obmedzení slobody združovania MVO v podobe uloženia povinnosti MVO vypracovávať výkaz s prehľadom darov a uvedením identifikačných údajov darcov, a vkladáním tohto výkazu do verejnej časti registra účtovných závierok.

Ani predkladatelia napadnutého zákona (skupina poslancov) v rozprave v národnej rade a ani zákonodarca v dôvodovej správe k napadnutému zákonu nešpecifikovali taký legitímny a Dohovorom a Ústavou predpokladaný cieľ, nachádzajúci svoje opodstatnenie v reálnej praxi a činnosti MVO na území Slovenska, ktorý by takéto zásah do činnosti MVO legitimizoval (napr. dôkazy o financovaní terorizmu skrz MVO, legalizácia príjmu z trestnej činnosti skrz financovanie MVO a s tým spojené rozsudky tuzemských alebo zahraničných súdov a pod.).

Niet teda zákonodarcom jasne špecifikovaného atribútu verejného poriadku alebo práv a slobôd iných, ktoré by bolo nevyhnutné napadnutým zákonom a opísaným zásahom do činnosti a financovania MVO chrániť.

Napadnutý zákon taktiež neprináša individualizované posudzovanie nevyhnutnosti zverejňovania citlivých údajov o financovaní MVO. Automatické ukladanie tejto povinnosti pre všetky MVO nad stanovený finančný prah predstavuje plošný a neprimeraný zásah do práva na slobodu združovania. Môže spôsobiť odstrašujúci účinok pre potenciálnych darcov, ale aj pre samotné MVO. Napadnutý zákon môže mať reálne taký dopad na MVO, že tieto budú

nútené zoštiehliť svoju verejnú a občiansku činnosť pre nedostatok darcov alebo pre vnútornú autocenzúru a odmietanie darov, aby neprekročili napadnutým zákonom stanovený strop 35 000 eur. Takýto dopad napadnutého zákona na MVO je v rozpore s účelom a cieľom práva slobodne sa združovať.

Tzv. „chilling effect“ vo vzťahu k činnosti MVO a prijímaniu darov na svoju činnosť bude znásobený stanovením sankčného mechanizmu a pokút za nedodržanie povinnosti vykazovať prijaté finančné prostriedky a mená darcov, ktorý upravil napadnutý zákon. Napadnutý zákon teda „trestá“ MVO za ich činnosť dvojakým spôsobom: stanovením zákonnej povinnosti vykazovať mená darcov a prijaté dary, ako aj následným mocenským vynucovaním si tejto povinnosti pokutami.

Opísané vplyvy napadnutého zákona na MVO sa zosilňujú v prípadoch, keď ide o organizácie pracujúce s marginalizovanými skupinami alebo tými, ktoré adresujú citlivé alebo kontroverzné témy, alebo ktoré sú kritické k výkonu verejnej správy a ich úlohou je dohliadať na demokratický a transparentný výkon verejnej moci. Napadnutý zákon tak vytvára reálne prekážky pre kontrolu výkonu verejnej moci občianskou spoločnosťou, čo je v nesúlade s demokratickým a slobodným charakterom právneho poriadku Slovenskej republiky garantovaným čl. 1 ods. 1 Ústavy.

Ďalšou záťažou pre pokojný výkon slobody združovania MVO je zaradenie MVO pod zákon o slobode informácií ako povinné osoby. MVO, ktorým bol poskytnutý jednorazový príspevok z verejných prostriedkov v sume najmenej 3 300 eur, alebo v rámci jedného rozpočtového roka boli poskytnuté verejné prostriedky v úhrnnej sume najmenej 10 000 eur, budú podľa napadnutého zákona (čl. VI) povinnými osobami pre poskytovanie informácií v zmysle zákona o slobode informácií.

Možno uniklo pozornosti prekladateľov napadnutého zákona, ale sprístupňovanie informácií v zmysle zákona o slobode informácií, ktorý vykonáva čl. 26 ods. 1, 2 a 5 Ústavy, bol prijatý za tým účelom, aby občania a práve MVO mohli kontrolovať verejných funkcionárov, štátnych úradníkov, či samosprávy. Napadnutý zákon tak vo svojej podstate znamená kontrolu občanov občanmi na pôdoryse slobody združovania a práva na informácie. Ide z pohľadu idey demokratickej kontroly výkonu verejnej moci občianskou spoločnosťou skrz MVO o logický nezmysel a predstavuje neodôvodnenú záťaž pre slobodu združovania sa do MVO.

Podľa navrhovateľov je z dôvodov v tejto časti popísaných napadnutý zákon v rozpore s **čl. 29 ods. 1 a 3 Ústavy, čl. 11 Dohovoru a čl. 12 Charty**.

B.2

Porušenie ochrany súkromia a osobných údajov

(čl. 13 ods. 4, čl. 19 ods. 2 a 3 Ústavy, čl. 8 Dohovoru a čl. 7 a 8 Charty)

Ústava, Dohovor i Charta chránia súkromie a osobné údaje (identifikačné údaje v rozsahu meno a priezvisko) aj tých fyzických osôb, ktoré darovali MVO finančné prostriedky alebo tých osôb, ktoré sú orgánom alebo členom orgánu MVO.

Zverejňovanie identifikácie (meno a priezvisko) darcov, ktorí darovali MVO viac ako 5 000 eur, a identifikácie osôb, ktoré sú orgánom alebo členom orgánu neziskovej organizácii vo verejne

prístupnom registri, je podľa navrhovateľov neústavným zásahom do súkromia fyzických osôb a do ochrany ich osobných údajov.

Podľa ESĽP čl. 8 Dohovoru ukladá orgánom verejnej moci, aby sa zdržali akéhokoľvek neodôvodneného zasahovania do súkromného a rodinného života osôb, ako aj do vzájomných vzťahov medzi nimi. Ukladá teda negatívnu a bezpodmienečnú povinnosť orgánom verejnej moci, ktorá nemusí byť vykonaná prostredníctvom osobitných ustanovení, ku ktorej však možno pripočítať aj pozitívnu povinnosť prijať právne opatrenia na ochranu súkromného a rodinného života (rozsudky ESĽP z 24. júna 2004, Von Hannover v. Nemecko, bod 57, a z 20. marca 2007, Tysiąc v. Poľsko, body 109 a 110).

ESĽP sa vo viacerých prípadoch zaoberal otázkou, či štátom uložená povinnosť súkromných subjektov zverejňovať identifikačné údaje členov, darcov alebo predstaviteľov mimovládnych organizácií (MVO) predstavujú porušenie práva na súkromie a ochranu osobných údajov podľa článku 8 Dohovoru.

V rozsudku vo veci **Ecodefence a iní v. Rusko** [sťažnosť č. 9988/13 a ďalšie (celkovo 48 sťažností) z 22. marca 2017] ESĽP posudzoval ruský zákon o „zahraničných agentoch“, ktorý od MVO prijímajúcich zahraničné financovanie a zapojených do „politckej činnosti“ vyžadoval:

- registráciu ako „zahraničný agent“,
- zverejňovanie identifikačných údajov o darcoch a členoch,
- podávanie pravidelných správ s podrobnými osobnými údajmi.

Súd konštatoval, že tieto požiadavky predstavovali neprimeraný zásah do práva na súkromie a ochranu osobných údajov, keďže:

- neboli nevyhnutné v demokratickej spoločnosti,
- mali stigmatizujúci účinok na MVO a ich členov,
- odradzovali jednotlivcov od účasti v občianskej spoločnosti.

Tento rozsudok zdôrazňuje, že štátne opatrenia, ktoré vyžadujú zverejňovanie osobných údajov členov alebo darcov MVO, musia byť starostlivo posudzované z hľadiska ich nevyhnutnosti a proporcionality.

V nadväzujúcom prípade **Kobaliya a iní v. Rusko** (sťažnosť č. 39446/16 a 106 ďalších, rozsudok z 22. októbra 2024) ESĽP posudzoval rozšírenie ruského zákona o „zahraničných agentoch“ na jednotlivcov, vrátane novinárov a blogerov. Zákon vyžadoval:

- zverejňovanie osobných údajov o darcoch a členoch,
- označovanie všetkých publikácií ako „zahraničný agent“,
- pravidelné podávanie správ s podrobnými údajmi o príjmoch a výdavkoch.

ESĽP aj tu konštatoval, že tieto požiadavky predstavovali neprimeraný zásah do práva na súkromie a slobodu prejavu, keďže:

- mali odstrašujúci účinok na slobodu prejavu,
- stigmatizovali jednotlivcov ako „zahraničných agentov“,

- neboli nevyhnutné na dosiahnutie legitímneho cieľa.

Tento rozsudok potvrdzuje, že štátne opatrenia vyžadujúce zverejňovanie osobných údajov musia byť v súlade s požiadavkami článku 8 Dohovoru.

Ako navrhovatelia už vyššie v komparatívnej časti uviedli, **ESD vo veci C-78/18 – Komisia proti Maďarsku** posudzoval okrem iného aj súlad maďarského zákona č. LXXVI z roku 2017 s článkom 8 Charty, ktorý zaručuje právo na ochranu osobných údajov.

Zákon zavádzal povinnosť MVO, ktoré dostali zo zahraničia viac ako 7,2 milióna HUF (cca 24 000 EUR) ročne:

- zverejniť informácie o darcoch, ak výška ich daru presiahla 500 000 HUF,
- zverejniť ich meno, bydlisko/sídlo, a sumu daru,
- tieto údaje uvádzať verejne na svojom webe aj v registri vedenom štátnym orgánom.

ESD konštatoval nesúlad maďarského zákona o. i. s čl. 8 Charty (ochrana osobných údajov). Čo sa týka zverejnenie mena a bydliska darcu a zásahu do ochrany osobných údajov ESD uznal, že:

„Poskytnutie údajov, ako je meno, adresa a výška daru, spolu s ich následným sprístupnením verejnosti, predstavuje spracúvanie osobných údajov.

Skutočnosť, že fyzické alebo právnické osoby, ktoré majú bydlisko alebo sídlo v inom členskom štáte alebo v tretej krajine, poskytujú organizáciám občianskej spoločnosti so sídlom v Maďarsku finančnú pomoc vo výške dosahujúcej prahové hodnoty stanovené zákonom o transparentnosti, pritom neumožňuje považovať tieto osoby za verejné osoby. Aj za predpokladu, že vzhľadom na konkrétne ciele, ktoré tieto osoby sledujú, sa na niektoré z týchto organizácií a uvedených osôb musí nazerať tak, že sa v Maďarsku zúčastňujú na verejnom živote, to totiž nič nemení na tom, že poskytnutie takejto finančnej pomoci nepatrí do výkonu politickej funkcie.

V dôsledku toho povinnosti podávania vyhlásenia a zverejňovania stanovené zákonom o transparentnosti obmedzujú právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života zakotvené v článku 7 Charty.

Napokon, hoci cieľ spočívajúci vo zvýšení transparentnosti financovania združení možno považovať za cieľ zodpovedajúci všeobecnému záujmu, ako vyplýva z bodu 79 tohto rozsudku, jeho uplatňovanie musí napriek tomu rešpektovať, pokiaľ sa prejavuje spracúvaním osobných údajov, požiadavky riadneho spracúvania stanovené v článku 8 ods. 2 Charty. V prejednávanej veci však Maďarsko vôbec netvrdí, že by ustanovenia upravujúce tieto povinnosti zodpovedali týmto požiadavkám.“

Spracúvanie údajov v podobe zverejňovania mena a priezviska darcov finančných prostriedkov MVO podľa ESD zasahuje do práva na ochranu osobných údajov garantovaného článkom 8 Charty základných práv EÚ.

Podľa ESD ďalej zásah do práva chráneného Chartou musí byť zákonný, primeraný a nevyhnutný. Podľa článku 52 ods. 1 Charty môže byť základné právo obmedzené len vtedy,

ak je obmedzenie ustanovené zákonom, rešpektuje podstatu základného práva, a je primerané a nevyhnutné na dosiahnutie legitímneho cieľa všeobecného záujmu.

ESD ďalej vo veci maďarského zákona akceptoval, že zvýšiť transparentnosť financovania občianskej spoločnosti je legitímny cieľ, ale zdôraznil, že nie každý legitímny cieľ ospravedlňuje zásah do súkromia podľa čl. 7 Charty, ak sú dostupné menej invazívne prostriedky. ESD konštatoval, že:

„Súdny dvor rozhodol, že ustanovenia, ktoré ukladajú povinnosť alebo zakladajú možnosť oznámiť verejnému orgánu osobné údaje, ako sú meno, bydlisko alebo finančné zdroje fyzických osôb, sa musia v prípade neexistencie súhlasu týchto fyzických osôb a bez ohľadu na neskoršie použitie predmetných údajov považovať za zásah do ich súkromného života, a teda za obmedzenie práva zaručeného v článku 7 Charty bez toho, aby tým bolo dotknuté ich prípadné odôvodnenie. To isté platí aj pokiaľ ide o ustanovenie stanovujúce poskytovanie takýchto údajov verejnosti

Zverejnenie mena, bydliska a výšky príspevku darcov verejnosti nebolo nevyhnutné na dosiahnutie cieľa transparentnosti, najmä keď mohli byť tieto údaje poskytnuté iba štátnym orgánom.“

ESD zároveň Maďarsko upozornil, že neexistoval žiadny mechanizmus na individuálne posúdenie, či zverejnenie daných údajov bolo vo vzťahu k darcovi skutočne potrebné. ESD dodal, že:

„Zverejňovanie osobných údajov v takomto rozsahu môže odradiť potenciálnych darcov od podpory MVO a tým narušiť činnosť občianskej spoločnosti.“

Podľa ESD išlo pri maďarskom zákone o neprimerané obmedzenie základného práva na ochranu súkromia a ochranu osobných údajov, ako aj iných súvisiacich práv (napr. slobody združovania).

Z ďalšej judikatúry ESD aplikovanej na napadnutý zákon vyplýva, že pokiaľ ide o právo na ochranu osobných údajov zakotvené v článku 8 ods. 1 Charty, ktoré je úzko spojené s právom na rešpektovanie súkromného a rodinného života zaručeným článkom 7 Charty (pozri v tomto zmysle rozsudky z 9. novembra 2010, Volker und Markus Schecke a Eifert, C-92/09 a C-93/09, bod 47, ako aj z 24. novembra 2011, Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito, C-468/10 a C-469/10, bod 41), toto právo bráni tomu, aby boli informácie týkajúce sa identifikovaných alebo identifikovateľných fyzických osôb šírené tretím osobám, či už ide o orgány verejnej moci alebo verejnosť vo všeobecnosti, s výnimkou prípadu, keď k takémuto šíreniu dochádza v rámci riadneho spracúvania zodpovedajúceho požiadavkám stanoveným v článku 8 ods. 2 Charty (pozri v tomto zmysle rozsudok z 9. novembra 2010, Volker und Markus Schecke a Eifert, C-92/09 a C-93/09, bod 49). Okrem tohto prípadu sa teda uvedené šírenie, ktoré predstavuje spracúvanie osobných údajov, musí považovať za obmedzovanie práva na ochranu osobných údajov zaručeného v článku 8 ods. 1 Charty (pozri v tomto zmysle rozsudok z 2. októbra 2018, Ministerio Fiscal, C-207/16, bod 51).

Zásah do súkromia a ochrany osobných údajov prostredníctvom povinného zverejňovania osobných údajov darcov a členov orgánov mimovládnych **organizácií podľa napadnutého**

zákona je podľa navrhovateľov neprimeraný, nediferencovaný a neobsahuje žiadne záruky individuálneho posúdenia rizika zásahu do základných práv dotknutých osôb.

Každý zásah do základného práva musí prejsť testom proporcionality, ktorý ústavný súd dlhodobo uplatňuje (napr. nález PL. ÚS 3/00). Ten zahŕňa legitimita zásahu, nevyhnutnosť zásahu, primeranosť medzi cieľom a intenzitou zásahu.

Zverejňovanie osobných údajov darcov a členov štatutárnych orgánov MVO bez ohľadu na kontext daru alebo riziko pre bezpečnosť a súkromie dotknutých osôb neprešlo podľa mienky navrhovateľov testom proporcionality.

Zákonodarca v prvom rade nijak nedefinoval legitímny a Ústavou či Dohovorom predpokladaný cieľ (test legitimacy), ktorý sa má týmto zásahom do súkromia a osobných údajov dosiahnuť. Nie je známe, ochrane akého ústavného cieľa alebo Ústavou chráneného záujmu má zásah do ochrany súkromia a osobných údajov slúžiť. Nedozevedeli sme sa, či zverejňovanie mien darcov a členov štatutárnych orgánov MVO má slúžiť napr. ochrane pred financovaním terorizmu, ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti skrz MVO alebo pod.

Podľa navrhovateľov ďalej tento zásah do súkromia a ochrany osobných údajov dotknutých osôb neprejde ani testom nevyhnutnosti. Zákonodarca totiž ani len nezávažil možnosť menej invazívnych alternatív (ak by mal zákonodarca legitímny cieľ – ktorý podľa navrhovateľov nedefinoval), ako napr. oznamovanie osobných údajov dotknutých osôb len orgánu verejnej moci bez zverejňovania do verejne prístupného registra a s mechanizmom výmazu osobných údajov po určitom čase.

Ústava výslovne chráni každého pred neoprávneným zhromažďovaním a zverejňovaním osobných údajov. Zverejňovanie identifikačných údajov darcu alebo člena štatutárneho orgánu vo verejnom registri v zmysle napadnutého zákona bez možnosti udeliť alebo odmietnuť súhlas (alebo bez mechanizmu anonymizácie) je podľa názoru navrhovateľov v nesúlade s ústavnou ochranou súkromia a osobných údajov dotknutých osôb, pretože takáto právna úprava odníma jednotlivcovi kontrolu nad tým, ako sú jeho údaje verejne použité.

Napadnutý zákon je taktiež v rozpore s judikatúrou ESĽP a ESD k ochrane súkromia a ochrane osobných údajov v zmysle Dohovoru a Charty. Napadnutý zákon nenapĺňa väčšinu znakov stanovených judikatúrou týchto dvoch súdnych orgánov ochrany ústavnosti pre právnu úpravu súladnú s čl. 8 Dohovoru a čl. 7 a 8 Charty. Naopak, napadnutý zákon je svojim charakterom nie nepodobný tým, ktoré v zmysle vyššie citovanej judikatúry ESĽP a ESD považovali tieto súdy za porušujúce ústavné normy Dohovoru a Charty.

Tieto závery podľa navrhovateľov preukazujú nesúlad napadnutého zákona s čl. **čl. 19 ods. 2 a 3 Ústavy, čl. 8 Dohovoru a čl. 7 a 8 Charty samostatne, ako aj v spojení s čl. 13 ods. 4 Ústavy.**

Navrhovatelia ďalej poukazujú, že ústavný súd aj ESĽP opakovane rozhodli, že zásahy do práv jednotlivca musia zohľadniť kontext a osobitnú zraniteľnosť dotknutých skupín (napr. nález sp. zn. PL. ÚS 19/2014). Darovanie finančných prostriedkov na citlivé účely – napr. pomoc

obetiam domáceho násilia, LGBTIQ+ komunitám, menšinovým skupinám – môže viesť k represii, verejnému útoku alebo strate anonymity darcov. Napadnutý zákon neobsahuje mechanizmus výnimky ani diferenciacie podľa povahy daru či rizika pre darcov. Táto absencia zvyšuje riziko tzv. „chilling effectu“ vo vzťahu kvôli darcov podporovať činnosť MVO a aktívne sa tak podieľať na živote občianskej spoločnosti.

Z judikatúry ESLP (napr. prípad Amann v. Švajčiarsko, rozsudok ESLP zo 16. februára 2000, sťažnosť č. 27798/95), aj ESD (C-78/18 Komisia proti Maďarsku) pritom vyplýva, že odstrašujúci účinok na výkon základného práva je sám o sebe porušením Dohovoru alebo práva EÚ. Podľa presvedčenia navrhovateľov napadnutý zákon spôsobí, že darcovia odmietnu podporiť MVO pre obavy zo zverejnenia a možnej verejnej stigmatizácie darcov pre podporu konkrétneho MVO. Napadnutý zákon a jeho „chilling effect“ fakticky obmedzuje slobodu združovania a právo konať dobročinnosť formou súkromného daru.

Aj z tohto dôvodu navrhovatelia sú presvedčení o nesúlade napadnutého zákona s **čl. 19 ods. 2 a 3 Ústavy, čl. 8 Dohovoru a čl. 7 a 8 Charty**.

B.3

Porušenie voľného pohybu kapitálu (čl. 63 ZoFEÚ)

Z judikatúr ESD k voľnému pohybu kapitálu v zmysle čl. 63 ZoFEÚ možno vyabstrahovať tieto závery:

- voľný pohyb kapitálu zahŕňa nielen investície, ale aj dary, granty, prevody, vklady a pôžičky;
- odstrašujúci účinok (chilling effect) – ak opatrenie odrádza osoby z iných členských štátov od finančných transakcií, môže to predstavovať porušenie článku 63 ZFEÚ;
- každé obmedzenie voľného pohybu kapitálu musí byť nevyhnutné, primerané a sledovať legitímny cieľ (napr. prevenciu daňových únikov, boj proti praniu špinavých peňazí), ako aj nediskriminačné a dôkazne podložené.

ESD vo veci C-78/18 – Komisia proti Maďarsku k tomu uviedol:

„Akékoľvek vnútroštátne opatrenie, ktoré môže odradiť osoby z iného členského štátu od poskytovania finančných darov, predstavuje prekážku voľného pohybu kapitálu.“

Darovaniu financií MVO v rámci celého priestoru Európskej únie a voľnému pohybu kapitálu sa venoval ESD aj v rozsudku z 27. januára 2009 vo veci C-318/07 Hein Persche v. Finanzamt Lüdenscheid. V tomto spore boli účastníkmi pán Persche, daňový poradca usadený v Nemecku, a Finanzamt Lüdenscheid a týkal sa daňovej odpočítateľnosti vecného daru, ktorý bol poskytnutý uznanému všeobecne prospešnému zariadeniu v Portugalsku.

ESD v tomto rozsudku uviedol, že

- darovanie prostriedkov neziskovej organizácii je formou pohybu kapitálu v zmysle článku 63 ZoFEÚ;

- obmedzenie daňových výhod pre dary do zahraničia môže predstavovať porušenie voľného pohybu kapitálu, ak nie je objektívne odôvodnené a nie je nevyhnutné a primerané cieľu verejného záujmu;
- nemecká legislatíva, ktorá umožňovala daňové odpočty len pre dary domácim charitatívnym organizáciám, bola v rozpore s článkom 63 ZoFEÚ.

Podľa názoru navrhovateľov zverejňovacia povinnosť, ktorá sa týka väčších darov (nad 5 000 eur), vrátane tých zo zahraničia, môže mať odstrašujúci účinok na cezhraničné darovstvo. To môže predstavovať prekážku voľného pohybu kapitálu medzi členskými štátmi EÚ, ktorý je chránený čl. 63 ZoFEÚ.

Podľa judikatúry ESD každé opatrenie, ktoré môže odradiť od vykonávania investícií alebo darov, je obmedzením pohybu kapitálu. Ak štát nevie preukázať, že ide o nevyhnutný, primeraný a nediskriminačný nástroj, ide o nezlučiteľnosť s právom EÚ.

Navrhovatelia sú presvedčení, že zákonodarca nepreukázal legitimitu a nevyhnutnosť zásahu do financovania MVO prostredníctvom darov tuzemskými a zahraničnými darcami. Napadnutý zákon môže byť a bude pre mnohých darcov zo Slovenska a zo zahraničia odstrašujúcim nástrojom pre vôľu investovať svoje finančné prostriedky do nástrojov občianskeho združovania a občianskeho života.

Preto navrhovatelia konštatujú, že napadnutý zákon nie je v súlade s čl. 63 ZoFEÚ.

VI.

Návrh na pozastavenie účinnosti napadnutého zákona a zväznenie predbežnej otázky na ESD

A.

Podľa čl. 125 ods. 2 Ústavy „ak ústavný súd prijme návrh na konanie podľa odseku 1, môže pozastaviť účinnosť napadnutých právnych predpisov, ich častí, prípadne niektorých ich ustanovení, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva a slobody, ak hrozí značná hospodárska škoda alebo iný vážny nenapraviteľný následok.“

Podľa čl. 125 ods. 6 Ústavy „rozhodnutie ústavného súdu vydané podľa odsekov 1, 2 a 5 sa vyhlasuje spôsobom ustanoveným na vyhlasovanie zákonov. Právoplatné rozhodnutie ústavného súdu je všeobecne záväzná.“

Podľa § 70 ods. 1 zákona o ústavnom súde „rozhodnutie ústavného súdu nadobúda právoplatnosť a vykonateľnosť dňom jeho doručenia poslednému z účastníkov konania pred ústavným súdom, ak tento zákon v § 83, § 90, § 100, § 108, § 150, § 168, § 175 alebo § 179 neustanovuje inak alebo ak nevyplýva iné z rozhodnutia ústavného súdu.“

Podľa § 78 ods. 1 zákona o ústavnom súde „ak ústavný súd prijme návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov na ďalšie konanie (§ 56 ods. 5), môže aj bez návrhu pozastaviť účinnosť napadnutého právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého jeho ustanovenia, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva a slobody, ak hrozí značná hospodárska škoda alebo iný vážny nenapraviteľný následok.“

Podľa § 79 zákona o ústavnom súde „v návrhu na pozastavenie účinnosti napadnutého právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého jeho ustanovenia musí byť uvedené, ktoré základné práva a slobody môžu byť ohrozené a z akých dôvodov, aká značná hospodárska škoda hrozí a z akých dôvodov alebo aký iný vážny nenapraviteľný následok hrozí a z akých dôvodov pri ďalšom uplatňovaní napadnutého právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého jeho ustanovenia.“

Podľa § 83 zákona o ústavnom súde „uznesenie ústavného súdu o pozastavení účinnosti napadnutého právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého jeho ustanovenia a uznesenie o zrušení pozastavenia účinnosti napadnutého právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého jeho ustanovenia je právoplatné a všeobecne záväzné odo dňa jeho vyhlásenia v zbierke zákonov.“

V zmysle judikatúry ústavného súdu pozastavenie účinnosti zákona je vážnym zásahom do právomoci zákonodarcu, preto k nemu pristupuje výnimočne, ak je ohrozenie základných práv a slobôd, resp. hrozba hospodárskej škody alebo iného nenapraviteľného následku dostatočne konkretizovaná, pričom z okolností prípadu zjavne vyplýva, že tieto následky možno považovať za preukázané, a teda opodstatnené, a to najmä povahou zákona, jeho časti alebo jednotlivého ustanovenia, ktorý bol napadnutý v konaní o súlade právnych predpisov (PL. ÚS 27/2020, m. m. PL. ÚS 10/2014). Ústavný súd k tomu dodáva, že uvedené ohrozenie, resp. hrozba by mali byť bezprostredné.

Ohrozenie základných práv a slobôd znamená, že ďalším uplatňovaním napadnutého právneho predpisu, jeho časti alebo jeho ustanovenia bude zúžený chránený rozsah jednotlivých základných práv a slobôd alebo bude výkon týchto práv a slobôd obmedzovaný (sťažovaný) neprimeranými podmienkami či prekážkami.

Z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že tento musí pri úvahách o ohrození základných práv a slobôd vziať taktiež do úvahy a) štandard práv (právnú pozíciu) jednotlivcov pred napadnutou právnou úpravou, b) rozsah, v akom bol daný štandard zmenený novou právnou úpravou, a c) k čomu smeruje návrh na pozastavenie účinnosti a návrh meritórneho rozhodnutia. Ďalej je dôležité prihliadať na d) reverzibilitu právnej pozície jednotlivcov [(ne)napraviteľnosť zaťažujú spôsobených napadnutou právnou úpravou] a prirodzene, aj na e) charakter základného práva, o ohrozenie ktorého ide (porovnaj uznesenie o prijatí č. k. PL. ÚS 24/2019-26).

Ohrozenie základných práv alebo slobôd v prípade ďalšieho uplatňovania napadnutého ustanovenia dotknutého právneho predpisu je podľa názoru navrhovateľov dostatočne odôvodnené vtedy, ak ohrozenie je reálne (atribút reálnosti ohrozenia), priame (atribút bezprostrednosti ohrozenia) a možno konkretizovať spôsob ohrozenia (atribút konkrétnosti ohrozenia) (uznesenia o prijatí PL. ÚS 26/2019, PL. ÚS 5/2022). Je dôležité, aby atribúty reálnosti, bezprostrednosti a konkrétnosti ohrozenia základných práv alebo slobôd nadobudli takú intenzitu a závažnosť, ktoré v konkrétnom posudzovanom prípade odôvodnia vstup ústavného súdu do sféry pôsobnosti zákonodarcu pozastavením účinnosti právneho predpisu ešte pred samotným meritórnym preskúmaním jeho súladu s ústavným poriadkom, a to v záujme zaistenia účinnej a efektívnej ochrany ústavnosti (*ibid*).

Podľa mienky navrhovateľov napadnutý zákon spĺňa všetky uvedené predpoklady pre pozastavenie jeho účinnosti ústavným súdom.

Účinnosťou napadnutého zákona môže dôjsť k nezvratným dopadom na výkon verejnej kontroly výkonu verejnej moci skrz činnosť MVO. Existuje reálna hrozba nenávratnej ujmy na právach dotknutých osôb poskytujúcich dary MVO (ohrozenie súkromia a osobných údajov) a právach samotných MVO (okamžité sťaženie činnosti napr. aj z dôvodu byrokratickej záťaže ako povinných osôb pri sprístupňovaní informácií podľa zákona o slobode informácií), ako aj riziko tzv. „chilling effectu“ v činnosti MVO a získavaní finančných zdrojov na svoju činnosť. Za návrhom na pozastavenie účinnosti napadnutého zákona je aj potreba predísť zverejneniu osobných údajov, ktoré by neskôr po prípadnom vyhlásení napadnutého zákona za protiústavný nemohli byť efektívne znepřístupnené a škody reparované. Rovnako navrhovatelia poukazujú na potrebu zachovania princípu právnej istoty a predchádzať riziku sekundárnych porušení práv MVO v dôsledku uplatnenia sankčného mechanizmu.

Z uvedených dôvodov zastávajú navrhovatelia právny názor o prítomnosti dôvodov na pozastavenie účinnosti napadnutého zákona v zmysle čl. 125 ods. 2 Ústavy a podľa § 78 ods. 1 zákona o ústavnom súde. Navrhovatelia žiadajú, aby ústavný súd pri prijímaní návrhu výrokom uznesenia **pozastavil účinnosť napadnutého zákona.**

B.

Keďže napadnutý zákon sa priamo dotýka, resp. porušuje viaceré normy primárneho práva EÚ, ale aj sekundárneho práva EÚ (napr. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) dávame na zväženie ctenému ústavnému súdu postup podľa § 61 ods. 1 zákona o ústavnom súde a možnosť obrátiť sa na ESD s príslušnou prejudiciálnou otázkou, napr. či konkrétne články ZoFEÚ, Charty alebo sekundárneho práva EÚ bránia členskému štátu EÚ prijať takú právnu úpravu financovania MVO, ktorá by vyžadovala od MVO zverejňovanie prehľadu finančných darov a svojich darcov s ich identifikačnými údajmi vo verejnom registri pod hrozbou pokuty.

VII.

Petit

Na základe uvedených argumentov a tvrdení navrhovateľa **navrhujú**, aby ústavný súd po predbežnom prerokovaní návrhu podľa § 56 ods. 1 zákona o ústavnom súde **UZNESENÍM prijal návrh** podľa § 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde na ďalšie konanie, a zároveň aby ním **pozastavil účinnosť** napadnutého zákona podľa § 78 ods. 1 zákona o ústavnom súde, a aby následne vo veci samej návrhu v plnom rozsahu vyhovel a vydal nasledovný nález:

N Á L E Z :

Zákon č. 109/2025 Z. z. zo 16. apríla 2025, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony **nie je** v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2, čl. 13 ods. 4, čl. 19 ods. 2 a 3, čl. 29 ods. 1 a 3, čl. 30 ods. 4 a čl. 31 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 8 a 11 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 7, 8 a 12 Charty základných práv Európskej únie a čl. 63 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

.....
za navrhovateľov
Lucia Plaváková

Prílohy:

1. Zoznam podpisov navrhovateľov a navrhovateľiek